

Örnekleme Yanlılık: Katılımcılar Anketi Anlıyor mu?

Sampling Bias: Do Participants Understand the Survey?

Özkan TÜTÜNCÜ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Necat Hepkon Spor Bilimleri Fakültesi

Anahtar sözcükler:

Boş zaman, Araştırma yöntemleri, Örneklem, Örnekleme yanlılık, Raporlama yanlılığı, Geçerlik, Güvenirlik.

Key words:

Leisure, Research methods, Sampling, Sampling bias, Reporting bias, Validity, Relability.

ÖZ

Boş zaman ile ilgili birincil verilere dayalı nicel araştırmalarda ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik kriterlerinin karşılanmasına bağlı olarak, çıkarımsal istatistiklerin analiz ve değerlendirilmeleri sunulmaktadır. Bununla birlikte boş zaman çalışmalarında örneklemin geçerlik ve güvenilirliğe etkisi, çoğu zaman ele alınmamaktadır. Bu kapsamda bir konaklama işletmesinden toplanan pilot veriler, örneklem ve tanımlayıcı istatistikler bazında değerlendirilmiştir. Tabakalı küme örneklem dağılımının ortaya koyduklarına dayanarak, bir işletme müdürü ve çalışan ile birebir görüşme ve ardından üç konaklama işletmesi genel müdürü ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ve görüşmeler, örneklemin geçerli ve güvenilir sonuçlar üretemeyeceğini ortaya koymuştur. Akabinde, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisinin son iki sayısında yayınlanan birincil veriye sahip makaleler, örneklem açısından değerlendirilmiştir. Bulgular beyanların eğilimi ve örneklemin yanlılığı kapsamında eleştirel bir gözle değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

Depending on the fulfillment of the validity and reliability criteria of measuring instruments in quantitative researches with primary data, analysis and evaluations of the inferential statistics are presented in leisure studies. However, the effect and contribution of sampling to validity and reliability in the leisure studies are not often addressed. In this context, pilot data collected from a hotel is evaluated on the basis of sampling and descriptive statistics. Based on the facts of the stratified random cluster sample, face to face interviews were conducted with a manager and an employee. Then, a focus group interview were performed with three hotel managers. Descriptive statistics and findings of interviews were revealed that the sample can not provide valid and reliable results. Next, articles with primary data published in the last two issues of Journal of Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi were evaluated in terms of sampling. Findings are evaluated in the context of sampling and reporting bias.

GİRİŞ

Boş zaman endüstrisinin gelişimine bağlı olarak, bu alanda yapılan araştırmaların sayısının artması olağan olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte yapılan araştırmaların yöntemsel açıdan bazı temel hususları göz ardı ettiği görülmektedir. Araştırma yöntemleri içinde ele alınan konulardan biri olan örneklemin, yapılan nicel araştırmaların içinde yeterince ele alınmadığı ve değerlendirilmediği söylenebilir. Bu durumun özellikle birincil veri analizine dayanan araştırmalar için geçerli olduğu belirtilmelidir. Yapılan çalışmalar nicel olarak artsa da eksik sunulan veya dikkate alınmayan katılımcı profillerinden dolayı, nitelik açısından farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu belirlemelerden hareketle, bu çalış-

manın temel amacı örneklem ile ilgili yeterli bilgi paylaşımının yapılmamasının doğurabileceği sonuçları ortaya koymaktır.

Konuyu netleştirebilmek için *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*'nin son iki sayısı, yazar tarafından incelenmiştir. Son iki sayının seçilmesinin ana nedeni güncel ve çarpıcı örnekleri içermesidir. Bu kapsamda Toker ve Aksakal'ın (2023) "Açık alan rekreasyon faaliyetleriyle zoonoz riski algısı," Özdemir ve Altunöz'ün (2023) "Futbolda taraftar özdeşleşme düzeyinin destinasyon imajı ve destinasyon aidiyetine etkisi" ve Davras'ın (2023) "Yamaç Paraşütü Yapan Yerli ve Yabancı Turistlerin Destinasyon Memnuniyetleri: Bir AEPA Uygulaması" adlı çalışmaları incelenmiştir. Çalışmaların yöntem ve kısıtlar bölümüne odak-

lanılmıştır. Burada ele alınan üç makalenin dikkate değer ve keyifle okunan çalışmalar olduğu belirtilmelidir.

Yazarın her yıl doçentlik dosyalarında okuduğu yüzün üzerinde makale ile ulusal ve uluslararası dergiler için yaptığı hakem değerlendirmeleri, örneklem ile ilgili eksiklikleri destekleyen bir başka öznel bulgu olarak ele alınabilir. Bu belirlemelerden hareketle, öncelikle örneklem, geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili temel kavramlar kısaca ele alınıp, ardından bunlar arasındaki ilişki hem yazarın kendi çalışması hem de *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*'nin son iki sayısında yer alan üç çalışma bazında değerlendirilecektir.

ÖRNEKLEM, GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Bilindiği üzere örneklem evreni oluşturan, nitelik ve nicelik olarak onu temsil eden, yeterli büyüklükteki kümeyi ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle bir bütünün daha küçük bir parçası tarafından temsil edilmesidir. Örnekleme ise evrenden örneklem seçilme işlemi olarak tanımlanabilir. Araştırmacılar özellikle maliyet ve zamandan tasarruf etmek adına örneklem ile çalışma eğilimindedir. Bununla birlikte nicel araştırmaların geçerli ve güvenilir sonuçlar üretebilmesi için örneklemin evreni temsil etmesi elzemdir (Neuman 2014). Bunun için mümkün ise en uygun olan olasılığa dayalı (rastsal/tesadüfi/seçkisiz) örneklem yönteminin seçilmesi gerekmektedir.

Örneklem yöntemleri olasılığa dayalı (rastsal/tesadüfi/seçkisiz) ve olasılığa dayanmayan (seçkili/rastsal ve tesadüfi olmayan) örneklem olarak iki ana grup altında incelenmektedir. Olasılığa dayalı örnekleme [sınırlamasız veya basit şans, karmaşık veya sınırlamalı (sistemik ve tabakalı şans), küme ve çok basamaklı örneklem] her elemanın, bireyin veya unsurun eşit bir şekilde seçilme olasılığı veya çalışmaya katılma ihtimali bulunmaktadır. Öte yandan olasılığa dayanmayan örnekleme [kolayda veya gelişigüzel, bilinçli (karar veya kota) ve kartopu örneklem] her elemanın, bireyin veya unsurun eşit bir şekilde seçilme olasılığı veya çalışmaya katılma ihtimali bulunmamaktadır. Olasılığa dayalı örneklemelerde seçimlerin tesadüfi olmasına bağlı olarak, evrenin daha gerçekçi temsil edilmesi, doğru ve

hassas tahminleme yapılması ile tarafsızlık ve yansızlık durumu söz konusudur (Schutt 2014). Diğer taraftan, olasılığa dayanmayan örneklemelerde seçimlerin tesadüfi olmamasına bağlı olarak, yüksek olasılıkla evrenin temsil edilememesi durumu, yanlılık ve tarafılık nedeniyle evrenin orta veya düşük düzeyde tahminleme olasılığı bulunmaktadır. Özetle olasılığa dayanmayan örneklemelerin sınırlı sayıda araştırma tipleri, olasılığa dayalı olan örneklemelerin ise çok daha fazla araştırma türü için uygun olduğu söylenebilir. Tüm bu belirlemelerden hareketle geçerli ve güvenilir bir araştırma için örneklemin bulundurulması gereken temel unsurları hatırlatmakta fayda vardır.

Örneklemin genellenebilirliğe katkı sağlayabilmesi için evreni temsil edebilme ve yansıtılabilme yeteneği olmalıdır. Bu nedenle araştırmanın yeterli büyüklükte, olasılığa dayalı olarak seçilmiş, evreni tam temsil eden bir örneklem ile araştırmanın yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların boyamsal olarak yürütülen çalışmalarla desteklenmesiyle, dışsal geçerliğe ve sonuçların genellenmesine katkı sağlanmaktadır.

Örneklemin tarafsız bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Sağlıklı gerçekleştirilen örneklem ile araştırmalarda önyargı, yanlılık, tarafgirlik en aza indirilmektedir. İngilizcede bias olarak ele alınan bu kavram, örnekleme sapma, olumsuz yönelim ve eğilim olarak da ele alınabilir. Örneklemin evreni temsil yeteneği göz ardı edilerek gerçekçi bir şekilde oluşturulmaması, çalışmaların yanlış sonuçlar üretmesine neden olmaktadır. Uygun örneklem yöntemi kullanılarak, yanlılık olasılığı azaltılmakta ve araştırmaların içsel geçerliği artırılmaktadır.

Örneklemin sağlıklı belirlenmesi, yapılan analizlerin hassasiyet ve doğruluğuna katkı sağlamaktadır. Sağlıklı belirlenen ve uygulanan örneklem, belirli bir hassasiyet düzeyinde evren parametrelerinin tahmin edilmesine, örneklem hatasının azaltılmasına (Schutt 2014; Houser 2015) yardımcı olmaktadır. Uygun bir örneklem yöntemi ve büyüklüğü ile doğru ve güvenilir tahminleme yapılmaktadır. Büyük örnek boyutları genellikle daha kesin tahminleme yapmaya yardımcı olmakta, alfa tipi hataya dikkat etme koşuluyla

bulguların hata marjını azaltmaktadır. Aynı zamanda uygun örneklem ile araştırmaların maliyetleri azaltılmakta ve verimlilik sağlanmaktadır. Evren üzerinde araştırma yapmak genellikle zaman, maliyet ve kaynaklar açısından uygulanabilir değildir veya olanaksızdır. Evrenin alt kümesi olan örneklemin incelenmesiyle, evren hakkında ekonomik bir şekilde anlamlı sonuçlar üretmek olanaklı hale gelmektedir.

Bu belirlemelerden hareketle örneklem yöntemi belirlendikten sonra, araştırmacılar veri toplama başlamaktadırlar. Örneklem yönteminin belirlenmesi kadar, verilerin toplanma süreci ve örneklemin dağılımı ayrı bir önem taşımaktadır. Örneklem dağılımı yukarıda belirtilen temsiliyet ve tesadüfiliğin somutlaştırılması ve netleştirilmesi için ele alınmalıdır. Bu kapsamda yine araştırma yöntemleri ile ilgili bazı temel bilgileri hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Araştırmacılar veri analizlerinde ölçmede hata yapabilmektedir. Genelde sabit, sistematik ve tesadüfi ölçüm hatalarına neden olan hata kaynakları göz ardı edilebilmektedir. Ölçümü yapan araştırmacıdan kaynaklanan hatalar genellikle araştırmacının nesnel ve dikkatli olmamasından, önyargısı veya yanlılığından-bias, eğitim durumundan, araştırma tecrübesinden ve etik olmamasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılardan kaynaklanan hatalar ise genellikle katılımcının eğitim düzeyinden, önyargısı veya yanlılığından-bias, psikolojik durumundan, dikkatli olmamasından veya stres-kaygı ve sağlık durumundan kaynaklanabilmektedir. Ölçme araçlarından kaynaklanan hatalar ise yüz-yüze uygulanması gereken ölçme aracının, internet üzerinden uygulanması gibi yanlış ölçme araçlarının veya yöntemlerinin kullanılmasından ortaya çıkabilmektedir. Son olarak ortamdan kaynaklanan hatalar ise sıcak, soğuk, nemli, gürültülü, karanlık veya çok aydınlık gibi sağlıklı olmayan ortamlarda çalışmaların yürütülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumlar hem ölçüm hatalarına hem de örneklem yanlılığına ve yanlılıklarına neden olabilmektedir.

Örneklem yanlılığı, örneklemin doğru ve hasas bir şekilde evreni temsil etmemesi veya yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Bunun en büyük nedeni evreni temsil eden belirli bir gru-

bun örneklem içinde olduğundan daha fazla ve yoğun bir şekilde yer almasından veya evreni temsil eden belirli bir grubun örneklem içinde olduğundan daha az ve seyrek bir şekilde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu bir şekilde sistematik hataya yol açmaktadır. Sistematik hata yapısı itibarıyla araştırmacıdan kaynaklanan bir yanlılıktır ve geçerliğe etki etmektedir (Jager vd. 2020). Ek olarak, standart hatayı azaltmak için rastgele seçim ve büyük örneklem boyutu ile çalışmak gerekmektedir (Liamputtong 2013). Örneklem yanlılığı ile ilgili tarihteki en iyi örneklerden birini 1948 yılı ABD seçim tahminleri oluşturmaktadır. *Chicago Daily Tribune gazetesi* seçimler öncesinde yaptığı çalışmaya bağlı olarak başkanlığa Cumhuriyetçi Thomas Dewey'in seçileceğini, Harry Truman'ın ise kaybedeceğini öngörmüştür. Ancak tam tersi bir sonuçla karşılaşmıştır. Neyin yanlış gittiğini görmek için anketlerini tekrar gözden geçirdiklerinde, Cumhuriyetçilerin örnekleme içinde olması gerektiğinden daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri anketlerin tamamen telefon ile yapılması olmuştur (Norris 2018). Dönemin zengin bireylerinin bir telefona sahip olması ve bunlar içinde Cumhuriyetçilerin daha fazla olması, tahminlerde Dewey'i önde gösterirken, gerçek durum Truman'ın lehine gerçekleşmiştir. Örneklem yanlılığında, örneklemin seçiminde araştırmacıdan kaynaklanan bu gibi durumlar olduğu gibi, evreni temsil edenlerin çalışmaya katılmamasından dolayı, evreni oluşturan üyelerin (tabakaların) örneklem içinde eksik temsili de söz konusudur. Ayrıca katılımcıların yanlış veya eksik bilgi vermeleri, beyan eğilimleri bazında raporlama yanlılığına neden olabilmektedir (Althubaiti 2016). Tüm bu durumlar aslında örneklem yanlılığının, geçerli ve güvenilir sonuçlar üretmeyeceğine iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Geçerlik ve güvenilirlik araştırmacıların ölçüm kalitesini ortaya koymak için kullandıkları temel kriterlerdir. Bu kapsamda geçerlik ölçme aracının kullanıldığı amaca hizmet etme kabiliyetidir. Diğer bir ifade ile ölçme aracı ölçmesi gereken konuyu ne kadar doğru ölçüyorsa, o kadar geçerlidir. Farklı şekillerde gruplandırılabilir ama

temel olarak nicel araştırmalarda veri toplama öncesinde kapsam ve içerik geçerliğine, veri toplama sonrasında ise yapı (yakınsak ve ayrımsa ile birlikte) geçerliğine ilişkin kanıtlar ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Geçerlik kendi içinde uygulanma alanı kapsamında içsel ve dışsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçsel geçerlik temel olarak keşifsel düzeyde sadece ilgilenilen tek bağımlı değişken üzerinde ona doğrudan etki eden bağımsız değişken(ler)in belirlenmesi amacıyla yapılan testlerin uygulandığı küçük gruptaki açıklama düzeyini; dışsal geçerlik ise içsel geçerlikte belirlenmiş olan bu ilişkinin ve çalışma sonuçlarının uygulandığı büyük gruplara (diğer durumlarda ve/veya başka popülasyonlarda) genellenebilme ve açıklama düzeyini ifade etmektedir. Bu duruma COVID-19 için geliştirilen Sinovac ve Biontec aşıların laboratuvar (yapay ortam) sonuçlarının ortaya koyduğu içsel geçerlik ile sahada (doğal ortam) ortaya koyduğu dışsal geçerlik düzeylerinin farklılaşma veya farklılaşmama düzeyleri örnek olarak gösterilebilir. Gerçek dünya sonuçları, laboratuvar sonuçlarından farklılık gösterebilmektedir.

Güvenirlik ise veri kalitesini ortaya koyan bir diğer kriterdir. Güvenirlik ölçümün tutarlılığını ve kararlılığını ifade etmektedir. Aynı yapıyı ölçen testlerin veya ifadelerin ne kadar benzer sonuçlar verdiğinin (kararlılığının) ölçülmesidir. Ölçme aracı aynı koşullar altında benzer ve tekrarlanabilir yüksek tutarlılığı gösteriyorsa, güvenilir olarak ele alınır. Geçerlik ve güvenilirliğine yönelik göstergelerinin çıkarımsal (yorumsal) istatistik bazında değerlendirilebilmesi için doğru örneklemin kullanılması ve elde edilen verilerin sağlıklı (goodness of data) ve kaliteli olması şarttır.

Bu belirlemelerden hareketle bu çalışmanın temel amacı birincil veriye dayanan nicel analizlerde, örneklem ile ilgili paylaşılan bilgilerin eksikliklerini ve yanlışlıklarını kanıtları ile ortaya koymaktır. Bu amaçla yazar öncelikle kendi çalışmasında elde ettiği bulgulara dayalı olarak eleştirisini yapıp, yanlış örneklem ile elde edecek veri analizlerinin yaratabileceği sonuçlara dikkat çekmektedir. Daha sonra *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'* nin son iki sayısında yayınlanan birincil verilere dayalı üç nicel çalışma-

yı inceleyerek, örneklem ile ilgili saptamalarını somutlaştırmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada hem nicel hem nitel araştırma yöntemleri ile toplanan veri ve bulgular, örneklem yapısını belirlemek ve durum tespitinde bulunmak amacıyla değerlendirilmiştir. İlk olarak 2024 yılı Mayıs ayında Marmaris'te yer alan beş yıldızlı bir otel işletmesinin çalışanlarına yönelik tabakalı küme örnekleme ile pilot çalışma yapılmıştır. Otel işletmesinin sağladığı cinsiyet, eğitim, çalışma durumu, doğum yeri tabakaları ve dağılımları çerçevesinde, yüz yüze toplanan veriler tanımlayıcı istatistikler bazında değerlendirilmiştir. Tabakalı küme örnekleminde o kümede yer alan tüm bireylere ulaşılması mümkün olup, küme tam olarak tabakaları bazında yansıtılabildiğinden, bu çalışmada tabakalı küme örnekleme seçilmiştir. Elde edilen verinin tanımlayıcı istatistiklerinin ortaya konmasında açık kaynak kodlu, özgür ve ücretsiz bir yazılım olan Jamovi istatistik programı kullanılmıştır (R Core Team 2023; The Jamovi Project 2024).

Nicel araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak, örneklem yapısını anlayabilmek için ilgili otel yöneticisi ve bir çalışan ile örneklem yapısını anlamak için yüz yüze görüşmeler gerçekteştirilmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle, yakın tarihte yapılması planlanan bir araştırma için seçilmiş olan ve Marmaris'te yer alan diğer bir beş ve dört yıldızlı otel işletmesi müdürü, odak grup çalışmasına davet edilmiştir. Nicel çalışmanın yapıldığı kurum müdürü dahil, iki adet beş ve bir adet dört yıldızlı otel işletmesi müdürü ile aynı ayda bir odak grup çalışması gerçekteştirilmiştir. Nicel çalışmanın yapıldığı işletme yöneticisi ile yapılan görüşmede sorulan sorular, tüm yöneticilerle yapılan odak grubu çalışmasında da tekrar ele alınmıştır.

Örneklem ile ilgili elde edilen bulgulara destek bulmak amacıyla, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'* nin son iki sayısındaki (Cilt 34 Sayı 1 ve 2) birincil verilere dayalı yayınlanan nicel yöntemin kullanıldığı makalelerin örneklem içerikleri, durum tespiti bazında nitel açıdan ele alınmıştır. Burada her ne kadar okuyuculara sunulan bir-

birinden bağımsız gözükten üç farklı araştırma (nicel çalışma, görüşme-odak grup çalışması ve makalelerin değerlendirilmesi) olsa da bu çalışma mevcut hali ile çıkarımsal bir yorumlamaya veya kestirime olanak vermemektedir. Çalışmadaki tanımlayıcı ve betimsel istatistikler ile yapılan görüşme ve odak grup çalışmaları, örneklem yanlılığına yönelik durum tespitine yardımcı olmak üzere değerlendirilmiştir. Nicel araştırma kısmında herhangi bir ölçme aracı kullanılmadığından, geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili bir analiz gerçekleştirilmemiştir. Öte yandan görüşme ve odak grup çalışmalarındaki açıklamalar için inandırıcılık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), tutarlılık (dependability) ve doğrulanabilirlik (confirmability) kriterleri çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Pilot çalışma için toplanan birincil verilerin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde, 405 çalışanın ortalama yaşı 32,7'dir (S.S.= 12,7; S.H.= 0,63). İstihdam edilenlerin cinsiyet dağılımlarında erkeklerin 297 kişi ile (yüzde 73), kadınların ise 108 kişi ile (yüzde 27) temsil edildikleri görülmektedir. Çalışanların yaklaşık 3/4'ü erkek, 1/4'ü ise kadındır. Tablo 1'de çalışanların eğitim dağılımları sunulmaktadır. 401 çalışan içinde 180 kişi (yüzde 44,8) lise mezunu, 78 kişi (yüzde 19) lisans ve yüksek lisans mezunu iken, 143 kişi (yüzde 36) ilköğretim ve altında eğitim seviyesine sahiptir. İlköğretim ve altında eğitim düzeyine sahip çalışanların tüm çalışanların yaklaşık yüzde 36'sını oluşturması dikkat çekicidir. Diğer bir ifade ile çalışanların 1/3'ünden biraz fazlasının eğitim durumunun düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de çalışanların çalışma durumları ele alınmaktadır. Çalışanların 83'ü (yüzde 21) daimi statüdeyken, geri kalan 301 kişinin (yüzde 79) geçici statüde olduğu görülmektedir. Sezonluk bir otel işletmesinde çalışanların yaklaşık 1/5'nin daimi, 4/5'nin geçici statüde çalıştığı görülmektedir.

Araştırmalarda çalışanların doğum yeri bilgileri genelde dikkate alınmamaktadır. Bu çalışmada çalışanların doğum yeri bilgileri değerlendirmeye alınmıştır. Ancak doğum yeri dağılımlarında, toplamda en az yüzde 1'e giren illere burada yer verilmiştir. Diğer bir ifade ile dört veya daha fazla çalışanın aynı ilde doğmuş olması, bu tablo için bir kriter olarak ele alınmıştır. Bunun nedeni yüzde 1'den az yer tutan illerin toplamdaki payının yüzde 20'den az olması ve tablonun bu iller dahil edildiğinde çok uzun olmasıdır. Tablo 3'te çalışanların kümülatif toplamda ilk yüzde 80'e giren doğum yerleri ve hemşerilik dağılımları verilmektedir. Muğla ilinde doğmuş 63 çalışan bulunmaktadır ve Muğla ili ilk sıradadır. İkinci il ise 45 kişi ile Siirt'tir. Onu Mardin, Şanlıurfa ve Batman takip etmektedir. İlk beşte yer alan bu illerden 20'nin üzerinde çalışanın olması ve toplam çalışan sayısının yüzde 46'sının bu illere dağılması çarpıcıdır.

Tanımlayıcı istatistikler ile ilgili olarak önce bir işletme müdürü, ardından bir çalışan ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, aynı müdürün dahil olduğu iki adet beş ve bir adet dört yıldızlı otel işletmesi müdürü ile odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Her üç yönetici de dört yıllık Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu mezunu olup, emeklilik düzeyine gelmiş, tecrübeli kişilerdir. İlk görüşmede otel müdürüne iletilen sorular, tüm yöne-

Tablo 1. Çalışanların Eğitim Dağılımları

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde (%)
Okur yazar değil	4	1,0
İlkokul	52	13,0
İlköğretim/Ortaokul	87	21,7
Lise	180	44,8
Lisans	74	18,4
Lisansüstü	4	1,0
Toplam	401	100,0

Tablo 2. Çalışanların Çalışma Durumu Dağılımları

<i>Çalışma Durumu</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Geçici	297	77,4
Daimi	80	20,8
Engelli Daimi	3	0,8
Engelli Geçici	2	0,5
Kısmi Zamanlı	2	0,5
Toplam	384	100,0

ticilerle yapılan odak grubu çalışmasında tekrar ele alınmıştır. Her üç yöneticinin yanıtları, yapılan ilk görüşme bulgularından çok farklılaşmamıştır. Bu nedenle burada öncelikle ilk görüşme yapılan işletme müdürünün yanıtları ele alınacak, daha sonra odak grupta ilk yöneticinin yanıtından farklılaşan diğer yöneticilerin görüşleri

paylaşılacaktır. Bununla birlikte, önce yapılan görüşme ve odak grup çalışmasının geçerlik ve güvenilirlik açısından inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve güvenilirlik ölçütleri aşağıda kısaca değerlendirilecektir.

İnandırıcılık ölçütünün karşılanması bazında (Guba 1981; Shenton 2004; Şener vd. 2017) çeşit-

Tablo 3. Çalışanların Doğrum Yerleri ve Hemşerilik Dağılımları

<i>Doğum Yeri</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif (%)</i>
Muğla	63	16,07	16,07
Siirt	45	11,48	27,55
Mardin	28	7,14	34,69
Şanlıurfa	22	5,61	40,30
Batman	21	5,36	45,66
İstanbul	18	4,59	50,25
Diyarbakır	18	4,59	54,85
Aydın	14	3,57	58,42
Ankara	11	2,81	61,22
Kars	8	2,04	63,26
Mersin	8	2,04	65,30
Van	8	2,04	67,35
Adana	8	2,04	69,39
Konya	7	1,79	71,17
Hatay	6	1,53	72,70
İzmir	6	1,53	74,23
Malatya	6	1,53	75,76
Erzurum	5	1,28	77,04
Şırnak	5	1,28	78,31
Ağrı	4	1,02	79,34
Denizli	4	1,02	80,36
Ara Toplam	315		
Diğer İller	77	19,64	100,00
Genel Toplam	392		

leme olarak tanımlayıcı istatistikler, görüşme ve odak grup çalışma yöntemleri birlikte kullanılmış, araştırmacı yüz yüze ve bilfiil alanda çalışmış, araştırmacının alana hakim ve aşına olması açısından ilgili işletmede dört gün boyunca yer almış, bilinçli örneklem olarak karar örneklemini seçerek alt evrenleri temsil eden en tipik kısımlara odaklanmış, soruları önceki çalışma ve bulgular dahilinde konuyla ilişkilendirmiş, yinelenen sorular ile somutlaştırma yapmış, içeriklerin değerlendirilmesinde dört uzmanın görüşünü almış, kendi deneyimlerini ve yorumlarını paylaşmış, kavramsal ilişkilendirme ve tartışmaları yapmıştır. Ayrıca araştırmanın nitel kısmına aktarılan görüşler, görüşü alınan müdürlere tekrar gönderilmiş ve teyit alındıktan sonra çalışmaya konmuştur.

Aktarılabirlik kapsamında (Lincoln ve Guba 1985; Şener vd. 2017), üç işletme yöneticisi ile bir odak grup, bir yönetici ve bir çalışan ile görüşme yapılmış, bunlar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş, görüşme tekniklerine uyulmuş, görüşme yapılan bir kişinin seçiminde çalışanların en yoğun temsil ettiği ilk şehre dikkat edilmiş ve bunun sadece nicel veri analizinin yapıldığı işletmede ve sadece bir kişi ile yapılmasından dolayı bir kısıt olduğu belirtilmiş, çalışma 16-19 Mayıs 2024 tarihlerinde gerçekleştirilmiş, odak grup çalışması iki saat sürmüş, çalışan ile yapılan görüşme, kişinin iş başında ve yoğun olmasından nedeniyle 20 dakika sürmüştür.

Tutarlılık kapsamında (Shenton 2004; Şener vd. 2017) tanımlayıcı istatistiklere (nicel) bağlı ve uyumlu olarak önce bir yönetici ile görüşme gerçekleştirilmiş (nitel), sonuçların örtüşmesine bağlı olarak durumu çalışan gözünden algılamak amacıyla bir çalışan ile görüşülmüş (nitel), tutarlılığı artırmak amacıyla ardından bir odak grup çalışması yapılmış (nitel) ve son olarak yayımlanmış güncel bazı araştırmaların örneklem bulguları değerlendirilmiş (nitel) ve bunların birbirleriyle örtüştüğü görülmüştür.

Doğrulanabilirlik kapsamında (Guba 1981; Shenton 2004; Şener vd. 2017) çeşitleme olarak araştırmacı tanımlayıcı istatistikler, görüşme ve odak grup çalışma yöntemlerini birlikte ele almış, doçentlik dosyalarındaki eserlere yönelik kendi öz-

nel belirlemelerini kullanmış, kavramsal çerçevede örneklem ile ilgili temsil yeteneğine yönelik değerlendirmeler ve varsayımlarda bulunmuş, kullandığı yöntemin sınırlılıklarını hem yöntem bölümünde hem de sonuç bölümünde gerekçeleriyle ele almış, kullandığı yöntemi görüldüğü üzere detaylandırmış ancak yazar bir diyagrama gerek duymamasından dolayı akışı görselleştirmemiş, bununla birlikte daha önce yapmış olduğu çalışmaya benzer (Şener vd. 2017'deki Şekil 1) bir yol haritası izlemiştir.

Çalışmanın yapıldığı birinci otel yöneticisine çalışanların cinsiyet dağılımlarını, daha önce çalıştığı yerleri de göz önünde bulundurarak nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır: "Şu an tesisimizde kadın çalışanların oranı, erkek çalışanlara göre daha düşüktür. Ancak, bu durum bizim tercihimizden kaynaklanmamakta, coğrafi lokasyonumuzdan dolayı gerçekleşmektedir. Eğer şehir merkezine yakın bir otel olsaydı, kadın çalışan sayımız muhtemelen daha yüksek olacaktı. Merkezden uzaklaştıkça, lojmanda yaşam koşullarıyla birlikte, kadın çalışanlarda bir azalma olmaktadır. Yoksa işletmemiz kadın çalışan sayısını arttırmayı her zaman istemekte ve bir ayrımcılık yapmamaktadır. Ek olarak, okulların Haziran ayında kapanmasına bağlı olarak, bizimle çalışmak isteyen kadınların istihdamında bir artış olmaktadır. Teknik servis ve meydan çalışanları genel olarak erkeklerden oluşmakta ve doluluk yapısından bağımsız şekillenebilmektedir. Oysaki kat hizmetleri gibi kadın yoğun çalışılan bir birimde, çalışan sayısı doluluk oranına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Çalışanların cinsiyet dağılımı bu nedenlerle, sezon başında ve ortasında değişkenlik gösterebilmektedir. Bu dağılım durumu çalıştığım benzer lokasyondaki resort otellerde de benzer şekilde gerçekleşirken, yıl boyu çalışan büyük bir şehir otelinde ise kadın ve erkek oranının dengeli şekilde dağıldığını söyleyebilirim." Çalışanların sezonluk bir otel işletmesindeki dağılımını nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, "Çalıştığım sezonluk oteller dahil, genelde daimi kadroda çalışanlar yüzde 20-25 aralığında kalmaktadır." yanıtını vermiştir. Odak grup çalışmasında ikinci ve üçüncü otel işletmesi müdürü anlatılanlara tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Birinci otel yöneticisine çalışanların eğitim dağılımlarını, daha önce çalıştığı yerleri de göz önüne alarak nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır: “Çalıştığım sezonluk resort oteller kapsamında, bu dağılımları normal görüyorum. Ancak eğitim dağılımları, çalışanların bitirdikleri okullar bazında ele alınmalı. Okullar Mayıs ayında halen kapanmadığından, eğitim durumu sezon ortasına göre sezon başında biraz farklı oluşmakta. Çalışanların üçte biri ilköğretim düzeyinde eğitim almış durumda. Bardağın bu kısmı değerlendirildiğinde, düşük bir eğitim düzeyine sahibiz. Diğer önemli bir blok ise mezunları ve onlar da toplamın neredeyse yüzde ellisini oluşturuyor. Çalışanların neredeyse yüzde sekseni lise ve altı bir eğitim düzeyine sahip. Üniversite mezunları bir iş yerini seçerken konaklama ve yeme-içme olanaklarını da en az ücret kadar değerlendiriyorlar. Şu an bizim lojmanlarımızda klima yok. Belki bazıları için bu lüks görülebilir ama Marmaris gibi sıcak ve rutubetli bir yerde insani yaşam koşullarını sağlayamazsanız, dört yıllık bir mezunu istihdam etmeniz de güçleşir. Otel sahipleri böyle bir yatırıma kolay, kolay ikna olmuyor. Şu an itibarıyla sadece dört yıllık turizm mezunu çalışan olarak ben dahil iki kişiyiz. Elbette bu istenilen bir durum değil. Turizm kökenli çalışan sayımız, okulların kapanmasına bağlı olarak artacaktır ve eğitim dağılımlarımız olumlu yönde değişecektir. Ancak yine de bizim istediğimiz düzeye gelemeyecektir. Elbette biz de turizm eğitilmiş kişileri çalıştırmak istiyoruz ama özellikle dört yıllık turizm mezunları veya okuyan öğrenciler, bizim gibi beş yıldızlı bir otelde sekiz saat disiplinli bir şekilde çalışmak yerine, çalışma saatlerinin uygunluğundan veya müşteriler ile daha rahat ilişkiler kurabilmesinden dolayı, restoranlarda çalışmayı tercih edebiliyor. İşletmemizde olanaklı olsa ilk olarak turizm kökenli lise mezunlarını, ardından meslek yüksekokul (MYO) ve en son olarak dört yıllık turizm mezunlarını istihdam etmek isterim. Turizm kökenli lise ve MYO mezunları, dört yıllık mezunlara göre daha istekli çalışıyorlar.”

Odak grup çalışmasında ikinci ve üçüncü otel işletmesi müdürü anlatılanlara genel olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca her iki otel müdürü “Lokasyona, kurumsallığa ve dolayısıyla

ücret politikalarına bağlı olarak, çalışanların eğitim düzeyi değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin yurtdışı kökenli ... işletmesindeki çalışanların eğitim düzeyleri, muhtemelen farklıdır” diyerek ekleme yapmışlardır.

Çalışanların doğum yeri dağılımlarını önceden çalıştığı yerleri de göz önünde bulundurarak nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır: “Marmaris ve özellikle İçmelerin demografik yapısı, diğer çalıştığım yerlerden farklılık gösteriyor. Burada özellikle Kurtalanlılar çok yoğun bir şekilde yaşıyor. Buna bağlı olarak bizim tesisimizde de yoğun bir şekilde çalışıyorlar. Bunun temelinde lokasyonumuzun önemi büyük. Ancak bu sadece lokasyondan kaynaklanmıyor. Otel sahibinin orijini ile çalışanların orijini arasında yakın bir ilişki olduğunu da söyleyebilirim. Bu nedenle özellikle bizde çalışanların belirli bir bölgeden gelmesi durumu söz konusu. Aslında pazar segmentasyonunda nasıl yoğun bir şekilde az sayıda belirli ülkeler ile çalışmak risk oluşturuyorsa, istihdamda da aynı riskler oluşmaktadır. Mümkün olsa bu dağılımların daha sağlıklı olmasını isterim. Bu durum çalıştığım diğer resort otellerinde bu şekilde değildi.”

Odak grup çalışmasında ikinci ve üçüncü otel işletmesi müdürü anlatılanlara genel olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca üçüncü otel müdürü “Marmaris’in demografik yapısı, istihdamın yapısına etki etmektedir. Burada otel sahiplerinin, otelcilik dışındaki yatırımları da istihdam etmektedir. Farklı sektörlerde ve farklı bölgelerdeki diğer yatırım ve ilişkilerine bağlı olarak, istihdam edilenlerin kökenleri değişiklik gösterebiliyor. Kanımca siz akademisyenlerin odaklanması gereken bir diğer konu da yatırımcıların profilleri ve diğer sektörlerdeki yatırımları olmalıdır.” olarak, ikinci otel işletmesi müdürü “Kurumsal işletmelerde, çalışanların daha gerçekçi ve sağlıklı bir şekilde seçileceği ve dağılımların daha normal olacağını düşünüyorum” olarak ekleme yapmıştır. Yapılan ek yorumlara üç işletme müdürü de onay vermiştir.

Son olarak eğitim düzeyi ile çalışanların orijinleri arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır: “Eğitim düzeyi ile çalışanların orijinleri arasında doğrudan bir

ilişki olduğunu söyleyebilirim. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olan çalışanlarımız genelde Doğu ve Güneydoğu kökenlidir. Fakat bu ilişkiyi belki de sadece bu bölgelerle sınırlı tutmamak gerekir. Ülkemizde eğitime ulaşımın zor olduğu yerlerde, bu durum oluşabilmektedir. Karadeniz'in zorlu ortamlarda da eğitime ulaşma durumu belki benzeridir. Ancak o bölgeden yoğunluklu çalışmamız olmadığı için böyle bir saptama yapamıyorum. Biz çalışanlarımıza işe başlarken orijinine bakmaksızın, oryantasyon kapsamında karşılama, sunum, temizlik-hijyen ile ilgili hizmet-içi eğitimler veriyoruz. Bazı çalışanlarımızın Türkçeyi net olarak algıladığından emin değilim. Bu eğitimlerimizde lise üstü eğitime sahip olanlar anlattıklarımızı iyi bir şekilde anlayıp, uyguluyorlar. Eğitim durumu bunun altında olanlarda ise elde ettiğimiz başarı düşük oluyor. Bununla birlikte belirtmeliyim ki eğitim düzeyi düşük ve orijini belirli bölgelerden gelen çalışanlarımız iyi niyetle, var güçleri ile çalışıyorlar. Öte yandan okuduklarını ve talimatları algılamada bazı zorluklar yaşayabiliyorlar. Örneğin çalışan kendisine verilen siparişi anlayamadığında, yanlış servis yapıp, müşterinin memnuniyetsizliğine neden olabiliyor. Müşterinin çalışana olumsuz tepki vermesi durumunda, çalışanın baskı ve stresten, eli ve ayağı dolaşabiliyor. Buna bağlı olarak hataları artıyor ve daha fazla sorunla karşılaşılıyor. Müşteriler dışında işyerinde de farklı sorunlar çıkabiliyor. Örneğin çalışanlara güvenlik ve diğer süreçler ile ilgili talimatlar vermeme ve anlatmamıza rağmen, bazı çalışanlarımız talimatları tam anlayamamalarından dolayı iş kazalarına maruz kalıyorlar. Talimatların yanlış veya eksik anlaşılması, bazen çalışanların çok ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaşmasına ve hatta hayatlarını kaybetmelerine neden olabiliyor. Tabii belirtmem gerekir ki zaman zaman çalışacak kişi bulmakta çok zorlanıyoruz. Neredeyse başvuran herkesi işe aldığımız dahi oluyor. Seçerek daha eğitilmiş ve söylenileni anlayan kişilerle, çalışmak istiyoruz ama elimizdeki olanaklar sınırlı." Odak grup çalışmasında ikinci ve üçüncü otel işletmesi müdürleri anlatılanlara genel olarak katıldıklarını belirtmişlerdir.

Son olarak akademisyenlerin tesiste yaptıkları anketleri nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, şu

yanıt alınmıştır: "Akademisyenler zaman zaman sizin gibi çalışanlarımızla veya müşterilerimizle anket çalışması yapmak istiyor. Biz genel olarak bu faaliyetlere destek vermeye çalışıyoruz ama bazen bu çalışmaların anlamsız olduğunu düşünüyorum ve bunu akademisyenlere doğrudan belirtiyorum. İlk defa bir akademisyen olarak siz, çalışma yaptığınız alanla ilgili şüphelerinizi dile getirdiniz ve sorguladınız. Bunu ben ve emin olun birçok yönetici farklı bir açıdan sorguluyoruz. Herhangi bir akademisyen arkadaşımız gelip, bu anketleri yaptırır mısınız diye sorduğunda, kendilerine buyurun siz başında durun ve çalışmanızı yaptırın diyorum. Bu esnada kendilerine tesisimizden rahatça yararlanma olanağı da sunuyorum ama akademisyen arkadaşlarımız, anketi siz yaptırın biz sonuçları sizden alalım diyor. Yani topu bize atıp, kaçıyorlar. Anketi kimin, nasıl yaptığı hiç umurlarında olmuyor. Oysa turizm alanında çalışan akademisyenlere otelde çalışma yapmayı açmamıza rağmen, alanda çalışmıyor ve alanımıza uzak kalıyor. Böyle bir akademisyen grubunun yaptığı çalışmalardan, anlamlı bir şeyler çıkacağını sanmıyorum. Gelelim size: Siz çalışanlar ile ilgili bir çalışmaya başladınız ve dört gün boyunca çalışanlarla beraber olup, alanı da süreci yaşayarak gözlemlediniz. Elde ettiğiniz verilerde çalışanların eğitim durumları ile orijinlerinin dağılımı dikkatinizi çekti. Buradan haklı olarak bu iki durum arasında bir ilişki olup, olmadığını; bu durumun yapılan anketleri etkileyip, etkilemeyeceğini sorguluyorsunuz. Ben çalışanlarımızın önemli bir çoğunluğunun, yapılan anketleri tam olarak anladıklarını düşünmüyorum. Eğitim durumu bazında anketi sanıyorum en iyi ihtimalle çalışanların dörtte biri tam olarak anlayabilir ve bu kesimin yüzde kaç anketi yanıtlar bilemiyorum. Eğitim durumu düşük olan önemli bir kesimin zaten anketleri okumak istemeyeceğini ve yanıtlamayacağını rahatlıkla söyleyebilirim. Bizler hadi hocalara destek verin, şu anketleri doldurmaya çalışın desek, o zaman biri birine sen ne yazdın diye soracak ve muhtemelen arkadaşından kopya çekerek benzer yanıtlar vereceklerdir. Sonrası malum." Odak grup çalışmasında ikinci ve üçüncü otel işletmesi müdürleri anlatılanlara genel olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Ek olarak her iki otel

müdürü “işletmemizde eğitim durumu düşük çalışanlarımız olmakla birlikte, dağılımları bu işletmeden biraz daha farklıdır. Bununla birlikte akademisyenlerin çalışanlarla gerçekleştirdiği anket çalışmalarının, çalışanlarımızın en az yarısı tarafından tam anlaşılacağını düşünmüyorum” demişlerdir.

Yöneticiler ile yapılan görüşme ve odak grup çalışmasına ek olarak, bir çalışan ile görüşme yapılmıştır. Çalıştığı yeri nasıl seçtiği sorulduğunda kadın çalışan “Muğla’nın ... köyündenim ve köyde ailemle yaşıyorum. Köyüm buraya yakın sayılır ve işletmenin servisi var. Buraya rahat gelip, gidiyorum. Ayrıca burada köyümden başka çalışanlar da var.” şeklinde yanıt vermiştir. Çalışanlar genel olarak Muğlalı mı sorusuna “Tesiste bu civarda oturan Muğlalılar var ama Siirt, Mardin, Urfa kökenliler de var. Hatta Marmaris’te yaşayan çok fazla Kurtalanlı var. Bundan dolayı Siirtliler de fazla” yanıtı vermiştir. Daimi veya geçici işçi olmalarına göre işletmenin sadece sezon boyunca açık olmasını iyi veya kötü nasıl değerlendirdiği sorulduğunda “Ben geçiciyim ama burası bu yıl sekiz ay açık kalacak. Bu benim için kötü değil. Çünkü köyde de yapılacak işlerimiz var. Gerçi bir ay kadar boş olduğum bir dönem olacak ama o zaman da dinleneceğim için bence çok iyi” şeklinde yanıt vermiştir. Peki bu diğer geçici olarak çalışanlar için sizce bir sorun yaratır mı sorusuna ise “Geçici işçi olarak çalışan doğu kökenli çok erkek var. Sezon sonunda burası kapanacak ama otel kapansa da tesiste kışın yapılacak inşaat işleri var. İnşaatta çalışmak isteyenlere iş veriyorlar. İsteyenler bu inşaat ve tadilat işlerinde çalışıyor. Lojmanda konaklayıp, yeme-içmeleri de sağlandığından, burada kalmayı tercih edenler oluyor. Onlar da aslında sezonluk değil, yıl boyunca çalışmış oluyor.” olarak cevaplamıştır.

Yapılan çalışmaların sonuçları otelin müdürü ile paylaşılmıştır. Otel müdürü haziran ayının ilk haftası itibarıyla, işletmelerinde çalışan sayısının Mayıs ayına göre yaklaşık olarak yüzde yirmi arttığını ve bazı dağılımların değiştiğini belirtmiştir. Fiili duruma göre kadın çalışan oranının yaklaşık olarak yüzde 29, erkeklerin ise yüzde 71 olduğunu, daimi çalışan oranının yaklaşık olarak yüzde

17, geçici çalışan oranının yüzde 83'lere geldiğini, eğitim dağılımlarının ilköğretim ve altı için yüzde 30, lise için yüzde 50 ve lisans-lisansüstü için yüzde 20 olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar Mayıs ayına göre farklılık göstermektedir.

Otel müdürü Bakanlığın sürdürülebilir turizm uygulamalarının üçüncü aşaması gereği çalışanların memnuniyetlerini anket ile ölçmeye başladıklarını, bu çerçevede kendilerinin çalışanları teşvik etmelerine rağmen, yüksek sezona girmeleri ve farklı diğer etmenler dolayısıyla, şu ana kadar ancak 142 anket tamamlandığını belirtmişlerdir. Anketi dolduranların eğitim durumlarına yönelik bulgularının ne olduğunu sorduğumuzda, yapmış olduğumuz çalışmaya yardımcı olabilecek bazı oranları paylaşmışlardır. Bu çerçevede anketi dolduranların yaklaşık olarak yüzde 13’ünün ilköğretim ve altı, yüzde 40’nun lise, yüzde 13’ünün meslek yüksekokulu, yüzde 28’nin yüksekokul-fakülte ve yüzde 4’nün lisansüstü mezunları olduğunu belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Öncelikle örneklemin nicel yapısını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmanın, bir beş yıldızlı otel işletmesi olduğu, küme bazlı çalışıldığı ve çalışanlar üzerine odaklandığı göz ardı edilmemelidir. Genelleme yapmak yerine durum tespitinde bulunulması daha gerçekçi olacaktır. Veriler ilgili otel çalışanlarının Mayıs ayı itibarıyla neredeyse tamamını yansıtmaktadır. Pilot çalışmanın yapıldığı işletmedeki cinsiyet dağılımları ilgi çekicidir. Turizm sektörünün temel özelliklerinden biri olan kadın işgücünün yoğun olması durumu, bu işletmede farklı bir şekilde tezahür etmiştir. Bu verilere göre erkek işgücünün (yüzde 73) daha yoğun olma durumu söz konusudur ama ülkemiz genel dağılımlarına göre çok farklı bir durum olmadığı görülmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün verilerine göre, Dünya genelinde turizm sektöründe istihdam edilen erkeklerin oranı yüzde 46 kadınların oranı yüzde 54 olurken, Türkiye’de erkeklerin oranı yüzde 75 iken kadınların oranı yüzde 25 olarak belirlenmiştir (Ardıç ve Çalışkan 2020). Bu açıdan ülke verileri ile bu işletmenin dağılımlarının dengeli gittiği görülmektedir. Öte yandan konaklama işletme-

sinin lokasyonuna göre kadın çalışan sayısında farklılık olabileceği unutulmamalıdır.

Mayıs ayında çalışanların 83'ü (yüzde 21) daimi statüdeyken, geri kalan 301 kişinin (yüzde 79) geçici statüde olduğu görülmektedir. Sezonluk bir otel işletmesinde çalışanları yaklaşık 1/5'nin daimi, 4/5'nin geçici statüde çalıştığı görülmektedir. 401 çalışan içinde 180 kişi (yüzde 45) lise mezunu, 78 kişi (yüzde 19) lisans ve yüksek lisans mezunu iken, 143 kişi (yüzde 36) ilköğretim ve altında eğitim seviyesine sahiptir. İlköğretim ve altında yer alan eğitim düzeyine sahip çalışanların oranın yaklaşık yüzde 36 olması dikkat çekicidir. Diğer bir ifade ile çalışanların 1/3'ünden biraz fazlasının eğitim durumunun düşük olduğu görülmektedir. Muğla ilinde doğmuş olan çalışanlar 63 kişidir ve bu il ilk sıradadır. İkinci il ise 45 kişi ile Siirt'tir. Onu Mardin, Şanlıurfa ve Batman takip etmektedir. İlk beşte yer alan bu illerin 20'nin üzerinde çalışanın doğduğu il olması ve toplam çalışan sayısının yüzde 45,7'sinin bu illere dağılması çarpıcıdır. Özellikle eğitim durumu düşük çalışan sayısının önemli bir orana sahip olması ve örneklemin orijinin belirli bir bölgede yoğunlaşması, bu iki değişken arasında bir ilişkinin olup olmadığını düşündürmektedir. Bu bulgular araştırmacının örnekleme yapısını incelemeye ve çalışanlar üzerinde yapılacak olan bir anketin, katılımcılar tarafından ne kadar anlaşılacağını sorgulamasına neden olmuştur.

İlgili otel işletmesi müdürü ile diğer iki otel işletmesi müdürlerinin, çalışanlarının demografik yapısına göre yapılacak olan anketi anlama oranlarının düşeceğine dikkat çekmesi, örneklemin aslında evreni temsil edemeyeceğine yönelik bilgiler vermektedir. Ayrıca yöneticilerin kısmen belirttiği anketlerin yüz yüze toplanmaması dahi, evrenin temsiliyetini olumsuz yönde etkileyebilecektir. Alana hakim olunmadan toplanan veriler yanıltıcı olabilir. 2023 yılında toplanan TÜİK ve MEB verileri kitap okuma oranlarının ilkokulda 25, ortaokulda 8, lisede ise sadece 1,01 olduğunu gösterirken, 15 yaş ve üzeri kişilerinin yüzde 69'unun hiç kitap okumadığını ortaya koymaktadır (Birgün 2024). İlköğretimde okutulan zorunlu ders kitapları düşülürse, okuma oranının ülkemizde daha da düşeceği bir gerçektir.

Çalışanların küme örneklemeyle Mayıs ayında neredeyse tamamına yakından çekilen verilerle göre oluşan eğitim dağılımı ile Haziran ayı başında işletmenin kolayda örnekleme bazında bil fiil çektiği çalışan memnuniyeti çalışmasındaki katılımcıların eğitim profilleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. İşletmenin gerçekleştirdiği anket, eğitim düzeyi arttıkça, çalışanların daha fazla anket doldurma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile tabakalara göre ilköğretim ve altı eğitimli çalışanların yaklaşık yüzde 36 ile çalışmada temsil edilmesi gerekirken, bu oran yüzde 13'te kalmıştır. Aynı şekilde Haziran ayı verilerine göre lise mezunları çalışmada yüzde 50 oranı yerine yüzde 40 oranında azalarak temsil edilirken, lisans ve lisansüstü mezunları fiilen olması gereken yüzde yüzde 20 oranı yerine, örnekleme içinde artarak yüzde 32 ile temsil edilmişlerdir. Eğitim durumu düşük veya yöresel olarak görece farklı nedenlerle, eşit eğitim şansına sahip olmamış kişilerin, yapılan ankete katılma oranlarında düşüş olabilmektedir. Ayrıca bu kesim kendilerini anketi doldurma zorunluluğunda hissederlerse, yanıltıcı bilgiler toplanabilir. Akademisyenlerin veya araştırmacıların alanın gerçeklerini görmeden ve çalışanların verdikleri yanıtları anlayıp, anlamadıklarını sorgulamadan yaptığı çalışmaların, beyhude olduğu belirtilebilir. Ek olarak, eğitim durumu düşük çalışanların, örnekleme içinde gereğinden az temsil edilmesi de örnekleme yanlılığına ve yanlılığına neden olabilecektir.

Çalışanlar ile iki farklı araştırmacı farklı tarihlerde birbirinden bağımsız benzer çalışmayı yapmaları durumunda, farklı sonuçlar elde edebilirler. Düşük ve yüksek sezon gibi iki farklı tarihte veriler çekildiğinde, çalışanların sayısı, yapısı ve dağılımı, yöneticilerin de belirttiği üzere değişkenlik gösterebilecektir. Buna bağlı olarak örnekleme yapısı değişeceğinden, elde edilen bulgu ve sonuçların değişkenlik göstermesi durumu olasıdır. Bu nedenle kesitsel çalışmalarda verinin toplandığı tarihe yönelik belirlemelerin tam olarak yapılmaması durumunda, araştırma sonuçları yanıltıcı olabilecektir. Çalışmanın kısıtlarında örneklemin nasıl oluştuğu kadar, verinin toplandığı tarih aralığı ve dönem ile ilgili saptamalar yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Örneğin *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*'nin 2023 yılı birinci sayısında örnekleme dayalı nicel araştırma sayısı üç olup, bunlardan birincisi olan "Açık alan rekreasyon faaliyetleriyle ilgili zoonoz riski algısı" (Toker ve Aksakal 2023) adlı çalışmanın evren ve örneklem bölümünde, genel olarak örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, katılımcıların yaşı, yapılan yer ve tarih bilgisi, veriler kısmında tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Çalışmanın kısıtlarında ise örneklem ile ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır. İkinci çalışma olan "Futbolda taraftar özdeşleşme düzeyinin destinasyon imajı ve destinasyon aidiyetine etkisi" (Özdemir ve Altunöz 2023) adlı çalışmanın evren ve örneklem bölümünde, örneklem yöntemi olarak kolayda örneklemin uygulandığı, örneklem büyüklüğü ve yer bilgisi ile veriler kısmında tanımlayıcı istatistikler paylaşılmıştır. Çalışmanın kısıtlarında ise sadece farklı örneklemelerde uygulama yapılması önerilmiştir. Üçüncü makale olarak "Yamaç Paraşütü Yapan Yerli ve Yabancı Turistlerin Destinasyon Memnuniyetleri: Bir AEPA Uygulaması" (Davras 2023) adlı çalışmanın yöntem bölümünde, örneklem yöntemi olarak kolayda örneklemin uygulandığı, örneklem büyüklüğü, yapılan yer ve tarih bilgisi, veriler kısmında da tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Çalışmanın kısıtlarında ise sadece kolayda örneklem ile veri toplandığına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, son iki çalışmada yazarların örnekleme yönelik sınırlılıkları belirlemesi, olumlu bir adımdır. Ayrıca ele alınan üç makalenin dikkate değer ve keyifle okunan çalışmalar olduğu da belirtilmelidir. İlginç bir şekilde 2023 yılı, Cilt 34, 2. sayısında birincil verilerin analizine dayalı bir nicel araştırma yer almamaktadır.

Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisinin 2023 yılının ilk sayısında yer alan üç nicel makalenin kısıtları kısmı ayrıca incelenmiştir. Birinci çalışmanın (Açık Alan Rekreasyon Faaliyetleriyle İlgili Zoonoz Riski Algısı) kısıtlarında örneklem ile ilgili bir bilgi yoktur. İkinci çalışmada (Futbolda Taraftar Özdeşleşme Düzeyinin Destinasyon İmajı ve Destinasyon Aidiyetine Etkisi) ise "sonuçların genellenebilmesi için araştırmacılara farklı örneklemeler ile konuyu tekrar ele almaları önerilmektedir" ifadesi yer almaktadır. Aslında bu belirleme eksik olarak değerlendirilebilir. Bu

rada belirtilen evreni temsil eden farklı kümelelerin oluşturduğu örneklemlerle çalışılması mıdır, yoksa kolayda örneklemden farklı bir örneklem yönteminin çalışmalarda uygulanması mıdır ya da her ikisi midir, anlaşılamamaktadır. Ayrıca genelleme yapılabilmesi için bu tip kesitsel çalışmalardan ziyade, boylamsal çalışmalara veya kesitsel araştırmalarda büyük örneklemlere gerek bulunmaktadır. Üçüncü çalışmada (Yamaç Paraşütü Yapan Yerli ve Yabancı Turistlerin Destinasyon Memnuniyetleri: Bir AEPA Uygulaması) ise "Diğer taraftan verilerin kolayda örnekleme yöntemiyle toplanmış olması, sonuçların değerlendirilmesi aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır" ifadesi yer almaktadır. Benzer şekilde buradaki belirleme kullanılan yöntemde dikkat çekmekte, kolayda örneklemin dezavantajını veya kısıtını açıklamamaktadır.

Son iki çalışmada kolayda örneklem ile veri toplanmıştır. Diğer bir ifade ile kolay olduğu için bu örneklem yöntemi seçilmiştir ve bu olasılığa dayalı (tesadüfi, rastsal, seçkisiz) olmayan bir yöntemdir. Kolayda örneklemin tercih edildiği araştırmalar genel olarak keşifsel araştırmalardır. Örneğin bir ölçme aracı geliştirilecekse, kolayda örneklem ile hızlı ve etkin bir şekilde veri toplanabilir. Ancak ölçme aracı geliştirildikten sonra, ardından yapılacak çıkarımsal analizlere dayanan araştırmalar için olasılığa dayalı (tesadüfi, rastsal, seçkisiz) örneklem yöntemleri ile veri toplanması daha sağlıklı ve gerçekçidir. Kolayda örneklem yöntemi ile toplanan verilerden elde edilen bulguların genellenebilirliği düşüktür. Çünkü evreni temsil etme yeteneği zayıftır. Diğer bir ifade ile içsel geçerliği yüksek ama dışsal geçerliği düşüktür. Kolayda örneklem; ölçme araçları geliştirilirken, pilot çalışmalar yapılırken, bir olguyu (fenomen) anlamaya veya bir bakış açısı elde etmeye çabalarken tercih edilebilecek bir yöntem olabilir. Amacı dışında kullanılması halinde, yapılan araştırmaların pek de değeri ve anlamlılığı olmayacaktır.

Evren, örneklem, betimleyici istatistikler, geçerlik, güvenilirlik ve çıkarımsal istatistikler arasındaki ilişkiyi somutlaştırmak adına Sözbilir'in (2010) "Evren > Örneklem > Betimsel İstatistik > Kestirimsel İstatistik" belirlemesi güzel bir örnek

teşkil etmektedir. Neden sonuç ilişkilerinin sağlıklı kurulabilmesinde, boylamsal çalışmaların rolü büyüktür. Engellilerle yapılan boylamsal bir çalışma, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak telefon veya internet üzerinden yapılan aynı anketin sonuçlarının farklılık gösterdiğini diğer bir ifade ile örneklem yanlılığına neden olduğunu göstermiştir. Anketin uygulanış şeklinin sosyo demografik özellikler dikkate alınmadan yapılmasının, yanlış sonuçlar üretebileceğinin, üç yıllık bir boylamsal çalışma ile neden sonuç ilişkisini net bir şekilde ortaya koyması bakımından, bu çalışma ayrı bir önem arz etmektedir (Chen, 2021).

The Chicago Daily Tribune gazetesi 1948 ABD seçimlerini Cumhuriyetçilerin kazanacağını öngörürken, sonuçların ters çıkmasının en önemli nedeni örneklem içinde Cumhuriyetçilerin aşırı temsili olmuştur (Norris, 2018). Oysaki çalışmayı yapanlar aslında örneklemin tanımlayıcı istatistiklerini tabakalara göre inceleyebilmiş olsalardı, tanımlayıcı istatistiklerde özellikle çubuk (bar) grafiklerde Cumhuriyetçiler lehine bir yaslanma olduğunu saptayabilirlerdi. Bireylerin ekonomik durumuna ve destekledikleri partilere göre eşitsiz telefon dağılımından hareketle, veri toplama yöntemlerini çeşitlendirebilir ve daha sağlıklı bir örneklem ile doğru tahminleme yapabilirlerdi. Bu örnekten hareketle özellikle otel işletmelerinde araştırmacıların yüz yüze yürütmedikleri çalışmalarda, ortamın gerçeklerini yakalayamama sorunu bulunmaktadır. Buna bağlı olarak örneklemin evreni temsil etmemesi ve yanlış sonuçlara ulaşılması olası olmaktadır.

SONUÇ

Genç araştırmacıların hata yapmaları doğaldır. Ancak bilerek hata yapmaları, onların iyi birer araştırmacı olmalarını engelleyebilir. Araştırmayı yapan yazarın döneminde araştırma yöntemleri ile ilgili yayın, belge ve bunları bilen öğretim üyesi sınırlı iken şu an lebi derya durumdadır. Bu nedenle bilmiyordum gibi bahaneler üretmek mümkün değildir. Ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış iyi araştırma makaleleri belirlenerek, yöntem ve özellikle örneklem açısından analiz edilmesi, araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Örneklem ile ilgili yapılan hatalarda katılımcıların eğitim düzeyi, önyargısı veya yanlılığı, psikolojik durumu, orijini, stres-kaygı ve sağlık durumunun önemi olduğu gibi, ülkemizde turizm sektörünün kendine has yapısının da etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda sektörün emek yoğun olması ve zamansal yoğunlaşması (düşük-yüksek sezon), emek piyasasının otellerin bulunduğu yörelere göre değişkenlik göstermesi, kalifiye elemana ulaşamaması ve turizm yörelerindeki demografik yapının aglomerasyona bağlı olarak değişmesi, araştırmacının örneklem yapısını olumsuz yönde değiştirebilmektedir.

Ölçme araçlarından ve araştırmacıdan kaynaklanan hatalarda araştırmacının örnekleme özen göstermemesi, araştırmayı yapanların çalıştığı turizm alanına hem teorik hem de pratik açıdan hakim olmaması, veri toplama sürecine gereken önemi vermemesi, dikkatsiz davranması, yüz yüze yerine anketi farklı yöntemlerle uygulaması ve ölçme yöntemlerini çeşitlendirmemesi, yanlış sonuçlara ulaşılmasına neden olmaktadır. Ortamdan kaynaklanan hatalarda ise turistik tesisin yapısına bağlı olarak sıcak, soğuk, nem, gürültü, karanlık veya çok aydınlık ortamlar gibi sağlıklı olmayan ortamlarda çalışmaların yapılması, araştırma sonuçlarına etki edebilmektedir. Bu durumların herhangi biri dahi örneklem yanlılığı ve yanlılığı olasılığını artırırken, birden fazlasının bir araya gelmesi, araştırmacının sonuçlarına olumsuz etki etmektedir. Yukarıda ele alınan örneklem hata kaynaklarının bertaraf edilmesine yönelik olarak, araştırmalarda örneklem ile daha detaylı bilgilerin kanıtları (örneklem profili açıklanarak) ve kısıtlarıyla (öz eleştiri yapılarak) birlikte verilmesi gerekmektedir.

Kolayda örneklem ile gerçekleştirilen bir ölçek geliştirme çalışmasının (içsel) geçerliği ile sonrasında aynı ölçeğin tabakalı örneklem ile sahada gerçekleştirilen çıkarımsal uygulamasının (dışsal) geçerliği farklı sonuçlar üretebilmektedir. Bu nedenle örneklem yöntemi seçimine özen gösterilmelidir. Tabakalı küme örnekleme ile toplanan bir veri setinde dahi, örneklem dağılımına dikkat edilmez ise yanlış sonuçlara ulaşılabilir. Yapılacak olan çalışmanın evreni ve örnekleme arasındaki ilişki, odaklanılan alanın temel yapısı gözardı edilirse, kopabilecek ve örneklemin ev-

reni temsil özelliği kaybolabilecektir. Örneklem yanlılığından korunabilmek için olasılığa dayalı örneklemin tercih edilmesi, örneklem büyüklüğünün iyi hesaplanması ve mümkünse hesaplanan minimum değer üzerinde örneklerle çalışılması, kolayca kaçılarak (sadece gönüllüler gibi) temsil yeteneğinin farklılaştırılması ve taraflı seçimlerden kaçınılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın birinci kısmı kesitsel şekilde çekilmiş verilerin tanımlayıcı istatistiklerinin değerlendirilmesi üzerinedir. İkinci kısımdaki görüşme, odak grup çalışmaları ve makale değerlendirmeleri ise nitel değerlendirmelere dayandığı için bu çalışmada neden-sonuç ilişkisi kurmak veya bir genellemeye gitmek olanaksızdır. Ayrıca araştırmacının örneklem ile ilgili olarak doçentlik dosyalarındaki kişisel ve öznel saptamaları, nedensellik ile uyumlu değildir. Ek olarak, araştırmacının saptamalarını çalışanlar ile yapacak bir araştırma kurgusu için yaptığı unutulmamalıdır. Öte yandan *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*'nin son iki sayısında yer alan makalelerdeki örneklem ve katılımcı profili tamamen farklıdır. Bu makalelerin güncel olması ve sadece birincil veriye dayalı çalışmalar olduğu için seçildikleri hatırlatılmalıdır. Bu nedenle aslında dergide çalışanlara yönelik yapılmış nitel makalelerin incelenmesi ve değerlendirilmesi, daha yerinde olacaktır. Veri ve bulgu toplama aşamalarının 2024 yılının Mayıs ayında ve düşük sezonda yapılması, örneklem yanlılığına neden olabilir. Böyle bir saptamanın ve pekiştirmenin yapılabilmesi için farklı destinasyonlardaki, farklı tip ve büyüklüklerdeki konaklama tesislerinde, farklı sezonlarda araştırmaların yapılması uygun olacaktır. Ek olarak, sonraki çalışmalarda alanımızda SSCI, SCI, SCI Expanded'te yer alan birincil veriye dayanan makalelere odaklanılması ve iyi bir taramanın yapılması, örneklem yanlılığı ile ilgili daha geçerli tespitler yapılmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Ardıç Y. ve Çalışkan, N. (2020). Turizm Sektöründe Kadın İştihtamı: Mevcut Duruma İlişkin Bir Değerlendirme, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3); 105-119.

- Althubaiti A. (2016). Information Bias in Health Research: Definition, Pitfalls, and Adjustment Methods, *J Multidiscip Healthc*, (4) 9: 211-7, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4862344/>, Erişim tarihi: 21.06.2024.
- Birgün (2024). Türkiye'de Kitap Okunmuyor, Basılıyor: ISBN Tahsis Edilen Kitap Sayısında Artış, <https://www.birgun.net/haber/turkiyede-kitap-okunmuyor-basiliyor-isbn-tahsis-edilen-kitap-sayisinda-artis-505722>, Erişim tarihi: 03.07.2024.
- Chen S. W., Keglovits M., Devine M. ve Stark S. (2021). Sociodemographic Differences in Respondent Preferences for Survey Formats: Sampling Bias and Potential Threats to External Validity, *Arch Rehabil Res Clin Transl*, 4 (1): 100175, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8904875/>, Erişim tarihi: 21.06.2024.
- Davras, Ö. (2023). Yamaç Paraşütü Yapan Yerli ve Yabancı Turistlerin Destinasyon Memnuniyetleri: Bir AEPA Uygulaması, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (1): 83-95.
- Jager K. J., Tripepi G., Chesnaye N. C., Dekker F. W., Zoccali C. ve Stel V. S. (2020). Where to Look for the Most Frequent Biases? *Nephrology (Carlton)*, 25 (6): 4 35-441, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7318122/>, Erişim tarihi: 21.06.2024.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for Assessing the Trustworthiness of Naturalistic Inquiries, *Educational Communication and Technology: A Journal of Theory, Research, and Development*, 29 (2): 75- 91.
- Houser J. (2015). *Nursing Research: Reading, Using, and Crating Evidence*. (Üçüncü Baskı). Sudbury: Jones & Bartlett Learning.
- Liamputtong, P. (2013). *Qualitative Research Methods* (Dördüncü Baskı). South Melbourne: Oxford University Press.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Neuman, L. W. (2014). *Social Research Methods: Qualitative And Quantitative Approaches* (Yedinci Baskı). Essex: Pearson Education Limited.
- Norris, S. (2018). Dewey Defeats Truman: How Sampling Bias can Ruin Your Model, <https://opendatascience.com/dewey-defeats-truman-how-sampling-bias-can-ruin-your-model/>, Erişim tarihi: 21.06.2024.
- Özdemir, M. ve Altunöz, Ö. (2023). Futbolda Taraftar Özdeşleşme Düzeyinin Destinasyon İmajı ve Destinasyon Aidiyetine Etkisi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (1): 47-59.
- R Core Team (2023). R: A Language and Environment for Statistical computing. (Version 4.3) [Bilgisayar Programı], <https://cran.r-project.org>. (R packages retrieved from CRAN snapshot 2024-01-09).
- Schutt, R. K. (2014). Sampling. İçinde; R. M. Grinnell, Jr. ve Y. Unrau (Editörler), *Social Work Research and Evaluation: Foundations of Evidence-based Practice* (ss. 291-312). (10. Baskı). New York, NY: Oxford University Press.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects, *Education for Information*, 22: 63-75.

Sözbilir, M. (2010). Veri Analizi Ders Notları, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/yusuf.sisman/128524/6.Not.pdf>, Erişim tarihi: 21.06.2024.

Şener, S. , Bahçeci, V. , Doğru, H. , Sel, Z. G. , Ertaş, M. , Songür, S. ve Tütüncü, Ö. (2017). Turizm Alanındaki Nitel Araştırmaların Güvenirlik ve Geçerlik Ölçütleri Kapsamında Değerlendirilmesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28 (1): 7-26.

Toker, F. ve Aksakal, F. N. B. (2023). Açık Alan Rekreasyon Faaliyetleriyle İlgili Zoonoz Riski Algısı, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (1): 7-20.

The Jamovi Project (2024). Jamovi. (Version 2.5) [Bilgisayar Programı], <https://www.jamovi.org>.

Özkan Tütüncü, Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Necat Hekkon Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, 35330, Seferihisar, İzmir.

E-posta: ozkan.tutuncu@deu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2482-0893

Özkan TÜTÜNCÜ

Çukurova Üniversitesi Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'ndan mezun oldu (1988). Yüksek lisans derecesini Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği dalından (1994), bütünleşik doktora derecesini de Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği dalından aldı (1998). Dokuz Eylül Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (1992). Türkiye Bilimler Akademisi'nden kazandığı burs ile Michigan State University, The School of Hospitality Business'te bütünleşik doktorasını tamamladı. Virginia Tech and State, University of Wisconsin, State University of New York ve Georgia State University'de doktora sonrası çalışmalar yaptı. Doçentlik unvanını yönetim-organizasyon alanında aldı (2003). Profesörlüğe Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yükseltildi (2010). Halen Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü'nde görev yapmakta ve turizm işletmeciliği lisansüstü programlarında araştırma yöntemleri ve çok değişkenli veri analizleri derslerini vermektedir. Ağırlama alanında iş ve yaşam kalitesi üzerine çalışmaları bulunmaktadır.